

Asia: VN/14302/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta uudeksi ilmastolaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esityksestä

-

Hiilineutraaliustavoite ja päästövähennystavoitteet (2 §)

-

Valtion viranomaisen ja kunnallisen viranomaisen edistämismääräys (5 §)

-

Suunnittelujärjestelmä, erityisesti uusi maankäyttösektorin suunnitelma (7–13 §)

Ilmastopolitiikan suunnitelmien valmistelu (13 §)

Uuden ilmastolain tavoitteena on vahvistaa lain perus- ja ihmisoikeusnäkökulmaa ja edistää ilmastotoimien oikeudenmukaisuutta. Lailla pyritään vahvistamaan eri tahojen osallistumista ilmastopolitiikan suunnitelmien valmisteluun. Tavoitteiden toteutumiseksi on tärkeää ottaa tavalliset kansalaiset osaksi ilmastotoimien valmistelua.

Puntaroivat kansalaiskeskustelut, kuten kansalaisraadit, voivat auttaa arvioimaan ilmastotoimien vaikutuksia eri väestöryhmien näkökulmasta. Niiden kautta voi tulla esille myös uudenlaisia ratkaisuja ja avauksia, joita kansalaiset pitävät hyväksyttävänä.

Ilmastopolitiikkaa koskevia puntaroivia kansalaiskeskusteluja on järjestetty esimerkiksi Irlannissa, Skotlannissa, Tanskassa, Britanniassa ja Ranskassa. Puntaroivat kansalaiskeskustelut on mainittu Tanskan ja Skotlannin ilmastolaeissa osana ilmastopolitiikan valmistelua. Myös Suomessa hyödynnettiin keväällä 2021 puntaroivaa kansalaisraatia osana keskipitkän aikavälin

ilmastosuunnitelman (KAISU) laatimista. Puntaroivat kansalaiskeskustelut soveltuvat hyvin ilmastopoliittisten kysymysten käsittelyyn, koska niissä kuullaan asiantuntijoita ja punnitaan tietoa eri näkökantoja edustavien kansalaisten kesken.

Kansalaisraadien osallistujat kutsutaan satunnaisotantaan perustuen, joten kaikilla kansalaisilla on yhtäläiset mahdollisuudet tulla valituiksi keskusteluihin. Lisäksi satunnaisotantaan perustuva rekrytointi auttaa aktivoimaan myös muutoin passiivisia kansalaisia. Satunnaisotannan lisäksi voidaan käyttää myös kiintiöintiä varmistamaan eri väestöryhmien, kuten nuorten edustus. Kansalaisraatien osallistujamäärä on tyypillisesti joitakin kymmeniä, mutta osallistujajoukkoa kasvattamalla voidaan edustavuutta lisätä edelleen.

Kansalaisraatia ei ole sisällytetty ilmastolain luonnokseen, vaan kansalaisraati mainitaan ainoastaan lain perusteluissa esimerkkinä tarkoituksenmukaisesta menettelystä vahvistaa kansalaisten osallistumista. Lain perustelujen mukaan kansalaisraati voitaisiin perustaa ilmastosuunnitelman valmistelun tueksi määrääjäksi.

Pykälässä 13 on mainittu yleisellä tasolla kansalaisten kuulemisesta ilmastosuunnitelmien laadinnan yhteydessä. Perinteiset kuulemisen muodot aktivoivat lähinnä muutoinkin aktiivisia kansalaisia, joten ne eivät ole riittävä turvaamaan ilmastotoimien oikeudenmukaisuuden arviointia.

Kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia voitaisiin vahvistaa säätämällä laissa ilmastopoliittikan suunnitelmien valmistelun tueksi perustettavasta kansalaisraadista. Kansalaisraadien muodostama kansalaismielipide otettaisiin huomioon ilmastosuunnitelmien valmistelussa ja niistä päätettäessä.

Mikäli kansalaisraadista ei laissa säädetä velvoittavasti, tulisi se ainakin mainita suositeltuna osallistumismenetelmänä. Nykyisellään pykälän 13 kirjaus ei ole riittävä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien tosiasialliseksi takaamiseksi.

Ilmastopoliittinen keskustelu ja päätöksenteko voivat polarisoitua, mikäli jotkin väestöryhmät kokevat ilmastotoimet epäoikeudenmukaisina. Kansalaisraadit edesauttavat eri väestöryhmien näkökantojen esille tuloa sekä niiden suhteuttamista ilmastopoliittikan pitkän aikavälin tavoitteisiin.

Ilmastopoliittikan seuranta ja ilmastovuosikertomus (15–18 §)

-

Saamelaiskulttuurin edistäminen, saamelainen ilmastoneuvosto (mm. 14 §, 21 §)

-

Suomen ilmastopaneeli (20 §)

-

Muutoksenhaku (22 §)

-

Esityksen vaikutukset

-

Muita huomioita

-

Taskinen Mari
PALO-tutkimushanke - Turun yliopiston tutkimusryhmä